

De actuaris en de accountant: twee beroepsgroepen met een eigen èn een gedeelde verantwoordelijkheid!

Onze beroepsorganisaties hebben reeds een lange bestaansgeschiedenis. Die van accountants gaat terug naar 1895 (ontstaan na maatschappelijke ophef over fraude); die van actuarissen zelfs naar 1888 (verspreiding van de kennis van de verzekeringswetenschap voor bijvoorbeeld de berekening van realistische uitkeringen van een verzekeraar). Verantwoordelijkheid werd getoond. In mijn bijdrage geef ik een schets hoe de relatie tussen de accountant en de actuaris zich in de afgelopen eeuw heeft ontwikkeld. Ik sluit af met een blik op de toekomst.

DE RELATIE TUSSEN DE ACCOUNTANT EN DE ACTUARIS

De relatie tussen de accountant en de actuaris anno 1930 zou ik willen illustreren met een voorbeeld. De externe accountant rapporteert *aan de Heeren Commissarissen over de boekhouding Uwer Maatschappij over het boekjaar 1929*. De boekhouding wordt in orde bevonden. Verder wordt gemeld dat *de berekening der wiskundige reserve is uitgevoerd door Uwe wiskundige afdeling, onder verantwoordelijkheid van Uwen Actuaris blijkens een door hem uitgebracht rapport en bevestigd door een actuariële verklaring*. Een strikte scheiding van verantwoordelijkheden dus.

De Pensioen- en spaarfondsenwet 1952 voorzag in een jaarlijkse accountantscontrole bij pensioenfondsen, maar voor de actuariële toetsing kon worden volstaan met eens in de vijf jaar. Omdat een accountant geacht werd niet over voldoende deskundigheid te beschikken, was de inzet van een actuariële deskundige noodzakelijk en werd daarnaar ook verwezen in de (goedkeurende) accountantsverklaring. In 1955 bracht de beroepsorganisatie van accountants een circulaire uit waarin stond dat de accountant geen goedkeurende verklaring kon afgeven bij een jaarrekening van een pensioenfonds als er geen actuariële toetsing had plaatsgevonden. Na enkele jaren van overleg tussen de beroepsgroepen kwam het in 1965 tot een gezamenlijke publicatie onder de naam *De verhouding van de openbare accountant tot de actuaris*. Twee deelaspecten betroffen 1) *de waarborgen die de accountant aan de actuaris kan geven voor de juistheid de grondgegevens* en 2) *de verantwoordelijkheid van de actuaris voor de keuze der grondslagen en de juistheid der premie-reserve*. De actuariële analyse werd als een krachtig controlemiddel voor beide partijen gezien. Ook toen al werd het belang een effectieve wederzijdse communicatie benadrukt.

DE ACTUARIËLE ANALYSE WERD ALS EEN KRACHTIG CONTROLEMIDDEL VOOR BEIDE PARTIJEN GEZIEN

Door introductie van de computer (en relevante software) in de jaren 70 kantelde bij accountants het beeld van de verantwoordelijkheid rondom de controle van de voorziening verzekeringsverplichtingen. Het werd voor de accountant mogelijk om de berekeningen van de actuaris te controleren. In de tweede helft van de jaren 80 raakte de verwijzing naar de verantwoordelijkheid van de actuaris in de controleverklaring van de accountant in onbruik. Eerst bij de controle van levensverzekeraars en later ook bij pensioenfondsen.

In 1990 zijn de gedrags- en beroepsregels voor accountants gewijzigd. Voor een goedkeurende controleverklaring werd het principe van ongedeelde eindverantwoordelijkheid door de accountant leidend. Een verwijzing naar de werkzaamheden van de actuaris was niet meer mogelijk. De algemeen heersende opvatting is vanaf dan dat de accountant door eigen aanvullend onderzoek een deugdelijke grondslag voor de verklaring kan leggen. Indien de accountant zelf onvoldoende actuariële deskundigheid heeft, wordt een specialist aan het controleteam toegevoegd.

DE INSTITUTIONALISERING VAN DE RELATIE ACCOUNTANT EN ACTUARIS

Tegelijkertijd hebben beide beroepsorganisaties de contacten geïntensiveerd via bijvoorbeeld gemeenschappelijke studiedagen. De oprichting van de Platform Commissie NIVRA/AG (PCNA) komt hieruit voort.

Als eerste heeft de PCNA zich gebogen over de vraag of de wijziging van de regels de bestaande situatie doet veranderen. De uitkomst was niet verrassend toen in 1993 de samenwerkingsrichtlijn werd gepubliceerd. De accountant blijft steunen op het werk van de actuaris. De noodzaak tot uitwisseling van informatie tussen accountant en actuaris van al die zaken die voor beider oordelen van belang zijn, werd daarbij wederom benadrukt.

DE ACCOUNTANTS SPREKEN VAN GEBRUIKMAKEN VAN WERKZAAMHEDEN VAN DE ACTUARIS

Uit eigen ervaring weet ik dat de PCNA verder naast vele congressen ook drie belangrijke projecten voor de praktijkuitoefening verder heeft gebracht. De controle van de schatting van de trendmatige ontwikkeling van de levensverwachting, de actuariële verklaring voor pensioenfondsen (geen verwijzing naar het *oordeel* van de accountant opnemen!) en de modernisering van de relatie accountant-actuaris.

Rond 2005 zijn de richtlijnen voor de accountantscontrole geharmoniseerd met de internationale standaarden. Alle specifieke Nederlandse standaarden (dus ook de samenwerkingsrichtlijn) zijn daarbij verwijderd. Om deze lacune op te vullen is in 2013 vervolgens de Handreiking geïntroduceerd zoals wij die min of meer ook heden ten dage kennen. Het woord 'samenwerking' is uit de titel verdwenen. De accountants spreken van gebruikmaken van werkzaamheden van de actuaris. De (certificerende) actuarissen spreken van ondersteuning of gebruikmaken van de werkzaamheden van de (externe) accountant. De handreiking geeft tevens invulling aan de separate wettelijke rol van de actuaris.

ACTUARIËLE DESKUNDIGHEID VAN DE ACCOUNTANT

De accountant toetst per controleopdracht of alle leden van het controleteam en eventuele deskundigen gezamenlijk over de passende competenties en capaciteiten beschikken om een kwalitatief hoogwaardige controle uit te voeren. In de meeste controleverklaringen wordt tegenwoordig melding gemaakt dat specialisten worden ingeschakeld voor een aanvulling van de actuariële deskundigheid. Deze specialisten moeten voldoen aan eisen van competentie, capaciteiten en objectiviteit. Naar mijn mening leidt dit tot meer gelijkwaardigheid qua deskundigheid en derhalve een verhoging van de kwaliteit van het werk van zowel accountant als actuaris. Graag wil ik enige observaties delen rondom onze gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Hoe kijken actuaris en accountant naar de werkelijkheid?

VERZEKERINGSWERELD

Met de komst van Solvency II verdween in Nederland de certificerende actuaris uit de verzekeringswereld. De actuariële functiehouder (AFH) verscheen. Wet- en regelgeving bedeeft de AFH een uitgebreide taak toe. Cruciaal is daarbij dat in de actuariële rapportages een duidelijke en objectieve eigen mening doorklinkt, waarbij de bescherming van de belangen van polishouders het uitgangspunt moet zijn. Dit biedt vervolgens de basis voor de accountant om bij zijn werk gebruik te maken van deze beheersingsstructuur. Ook de recente invoering van de nieuwe verslaggevingsstandaard voor verzekeringscontracten (IFRS 17) heeft laten zien dat de actuariële deskundigheid en inzet noodzakelijk blijft om een verzekeraar te kunnen controleren.

PENSIOENWERELD

In de Pensioenwet worden de actuaris en de accountant bij naam genoemd. Een bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid rust op beide beroepsgroepen door de wettelijke verankering van de meldingsplicht richting DNB. Denk aan de tijdige signalering van een dreigend tekort. Mijns ziens kan de actuariële sleutelfunctie (sinds IORP II) bij het nemen van verantwoordelijkheid nog stappen maken.

MIJNS ZIENS KAN DE ACTUARIËLE SLEUTELFUNCTIE BIJ HET NEMEN VAN VERANTWOORDELIJKHEID NOG STAPPEN MAKEN

PRUDENTIEEL TOEZICHTHOUDER

DNB benadrukt op bijeenkomsten regelmatig dat de accountant en actuaris de ogen en oren zijn voor haar toezicht op een integere en beheerste bedrijfsvoering in de verzekerings- en pensioenwereld. Laten we deze verantwoordelijkheid goed invullen.

DE TOEKOMST: KLIMAAT- EN PENSIOENTRANSITIE

Richting de toekomst wil ik twee gebieden bij uitstek noemen waar wij een gedeelde (maatschappelijke) verantwoordelijkheid hebben. Ten eerste, de inschatting van de actuariële en financiële aspecten van klimaat-gerelateerde risico's in relatie tot de houdbaarheid van ons verzekeringsstelsel. Ten tweede, de aanstaande transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en de overgang van vermogen. Krijgt hierbij iedereen wat hem of haar toekomt? Voor beide gebieden geldt dat de maatschappelijke impact groot is. Regelmatig, tijdig, open en transparant overleg tussen accountants en actuarissen blijft onveranderd cruciaal om onze gedeelde verantwoordelijkheid te kunnen waarmaken. We zijn aan de eer van onze stand verplicht om te blijven zoeken naar (nieuwe) samenwerkingsvormen om onze rol in de maatschappij waardig te vervullen. ■

Drs. F.J.J. Glorie RA is partner bij KPMG Accountants.

